

Dubbeltrubbel

Beroende och psykisk ohälsa

Rapport från SAD:s forskarmöte
Norrköping 24–25 november 2016

Text och foto:
Eva Ekeröth

Dubbeltrubbel för tillfrisknande: beroende och psykisk ohälsa

Patienter med beroende har ofta en annan psykiatrisk diagnos. Trots det är vården inte rustad att hantera samsjuklighet. De utmaningar som det innebär stöttes och blöttes under två dagar i Norrköping.

Årets höjdpunkt för alkohol- och drogforskare är SAD:s årliga forskarmöte, som i år hölls i Norrköping. Redan i foajén till Arbetets museum, där första dagen tillbringas, märks en nyhet: ett bokbord. I år har SAD inbjudit medlemmar vilka publicerat litteratur under året att presentera den under konferensen. Bordet blir en naturlig samlingspunkt och många deltagare flockas kring böckerna i väntan på att konferensen ska börja.

Björn Johnsson och Anders Hammarberg svarar på frågor om sina nya böcker.

En av författarna på plats är Anders Hammarberg, från Karolinska institutet och Riddargatan 1. Han har två böcker på bordet: *Åter till kontrollerat drickande – en handbok för kliniker* som han skrivit tillsammans med Sara Wallhed Finn, även hon från Riddargatan 1 samt *För mycket för ofta* som han skrivit tillsammans med Karin Romberg från samma mottagning.

– *För mycket för ofta* är en självhjälpbok som kan användas av den som dricker för mycket eller för ofta och som vill ha hjälp att dra ner på sin alkoholkonsumtion. Men den kan också användas av till exempel läkare i primärvården. Boken beskriver steg för steg hur man lägger upp en behandling, säger han.

Björn Johnsson har, tillsammans med Torkel Richert och Bengt Svensson, skrivit en grundläggande lärobok tänkt för utbildningen av socionomer, psykologer och sjuksköterskor: *Alkohol- och narkotikaproblem*.

– Även behandlingsassistenter och alkohol- och drogterapeuter kan ha nytta av den. Boken tar upp vad beroende innebär, orsaker, lagar, effekter och annat, säger han.

På bokbordet ligger också Ingrid Nylanders *Beroendemedicin* som hon skrivit tillsammans med Johan Franck; Claudia Fahlkes böcker *Handbok i missbrukspsykologi*, *Personlighetspsykologi* och *Psykopatologi*, båda tillsammans med Per Magnus Johansson, samt Markus Heiligs *Alkohol, droger och hjärnan*.

En av de första deltagarna som anländer är Andrea Johansson Capusan, specialist i psykiatri vid universitetssjukhuset i Linköping.

– Jag ser mest fram emot förmiddagens föreläsningar, särskilt Markus Heiligs, och den avslutande debatten. Jag har varit med på några konferenser tidigare, men i år är första gången jag ska få presentera något själv, säger hon.

Hon disputerade den 1 september på ADHD och samsjuklighet med olika former av beroende. Avhandlingen ska hon presentera på eftermiddagen under rubriken *Nya avhandlingar*.

Intill bokbordet, vid ett runt fikabord sitter Niroshani Broman och Emma Pagels Mårdhed från Lunds universitet och Beroendecentrum i Malmö. De väntar på att konferensen ska börja.

Niroshani Broman och Emma Pagels Mårdhed väntar på att konferensen ska börja.

– Det är första gången jag är här, men jag tycker att det verkar vara många spännande föreläsningar. Särskilt kvinnor med ätstörningar och alkohol och affektiva tillstånd ser jag fram emot. Och så är det spännande att träffa folk som forskar och ta del av nya forskningsresultat och höra vad som händer i resten av landet, säger Niroshani Broman.

Hon är nybliven doktorand och har just gått med i SAD.

– Jag är intresserad av droger och ADHD, och av hepatit och beroende. Jag är psykiatrijuksköterska och träffar många patienter med dubbla beroenden. Det här är min tredje konferens. De brukar vara bra och SAD är ett nyttigt nätverk. Förra året tyckte jag temat var ännu intressantare. Då handlade det om spelproblem och jag jobbar på den nya mottagningen som öppnat i Malmö, säger Emma Pagels Mårdhed.

Christina Nehlin och Beth Tipping-Ball vid bordet intill deltar på sin första konferens.

Christina Nehlin forskar på psykiatriska diagnoser och alkohol vid Uppsala universitet.

– Det är jättekul att vara här och träffa nya personer. Och så är det väldigt intressanta ämnen som ska diskuteras, säger hon.

På väggen mot föreläsningssalen hänger en lång rad med postrar. Christina Nehlin är en av dem som deltar i posterutställningen.

– Jag deltar med en poster om varför ADHD-patienter dricker så mycket. Anledningen är inte ruset, som för andra. De dricker istället för att bli normala. De vill bli accepterade och höra till, säger hon.

Nils Isacsson.

Nils Isacsson är på väg in i föreläsningssalen. Han gör forskningspraktik för psykologer på Centrum för psykiatriforskning i Linköping. Han har varit medlem i SAD sedan i september då han började sin praktik.

– Att komma hit verkar vara ett bra sätt att uppdatera kunskap och få inblick från olika håll. Dessutom tycker jag att temat är extremt relevant, säger han.

Magnus Israelsson.

Magnus Israelsson kommer från Mittuniversitetets avdelning för Socialt arbete där han forskar om tvångsvård. Han har varit med i SAD länge.

– Jag brukar försöka åka på SAD-konferenserna när jag kan. Det är bra konferenser där jag får ny input, även från andra områden. Numera är jag också suppleant i styrelsen och förväntas delta i årsmötet, säger han med ett leende.

Så börjar äntligen konferensen.

SAD:s ordförande Nitya Jayaram Lindström hälsar alla välkomna. Hon är glad att föreningen har fått många nya medlemmar under året och att så många av dem valt att delta i mötet.

Första talare är Linda Mustelin som är post-doc från Helsingfors universitet i Finland. Hon har studerat *dryckesbeteende hos kvinnor med ätstörningar*.

Linda Mustelin, från Helsingfors har studerat kvinnor med ätstörningar och deras dryckesmönster.

Hon förklarar att den som har ätstörningar har en störd attityd till ätande, vikt och/eller kroppsuppfattning.

– Anorexia nervosa är den vanligaste formen. Diagnosen verkar hopa sig i vissa familjer vilket kan tyda på att det finns en genetisk komponent, säger hon.

Men sjukdomen verkar främst vara orsakad av västerländska ideal.

– En studie från Fiji visar att när västerländska TV-program började visas där så började ätstörningarna öka. Sjukdomar som tidigare knappt existerat där, säger hon.

”Ätstörningar föregås nästan alltid av bantning.”

– Ätstörningar föregås nästan alltid av bantning, även om de flesta som bantar inte drabbas av ätstörningar. Mellan 50 och 90 procent tillfrisknar, men sjukdomen är ofta långvarig och dödligheten i anorexia är högst av alla psykiatriska diagnoser, säger hon.

Samsjuklighet är vanligt.

– Ångest, OCD (tvångssyndrom) och beroende är vanligt förekommande. Mer än 25 procent av patienterna med ätstörningar har alkoholberoende. Upp till 35 procent av kvinnor med beroendesjukdom har också haft ätstörningar. En del dödsfall bland personer med beroende är kopplade till ätstörningar, säger hon.

Sina data har Linda Mustelin hämtat från en finsk tvillingstudie där tvillingar födda 1975–79 har följts sedan 16 års ålder. I gruppen har de funnit 182 kvinnor med ätstörningar. De har besvarat en enkät vid 16, 24 och 34 års ålder.

– Vid 16 års ålder hade 80 procent av kvinnorna testat alkohol. Snittåldern för första tillfället var 13,5 års ålder, säger hon.

Någon skillnad på hur ofta gruppen med ätstörningar druckit jämfört med kontrollgruppen har forskarna inte funnit – däremot på berusning. Vid 16 års ålder hade 25 procent av kvinnorna med ätstörningar någon gång varit rejält berusade, jämfört med 16 procent av kontrollgruppen. Av dem som hade diagnosen bulimia nervosa hade hela 35 procent varit kraftigt berusade liksom 31 procent av kvinnorna med anorexia.

– Inte heller när de är vuxna märks skillnad på hur ofta de dricker, men däremot på berusningsfrekvensen, säger hon.

Åtta procent ur kontrollgruppen säger att de berusar sig en gång per vecka eller oftare vid 24 års ålder, jämfört med 14 procent av de med ätstörningar. När de fyllt 34 har andelen sjunkit, men fortfarande berusar sig sju procent av kvinnorna med ätstörningar en gång per vecka eller oftare medan det endast gäller tre procent ur kontrollgruppen.

Resultaten bekräftas också av att kvinnor som någon gång i livet har haft ätstörningar, särskilt sådana som är kopplade till hetsätning, uppger att de har fler alkoholrelaterade problem än övriga kvinnor i studien.

– Slutsatsen är att kvinnor som någon gång haft ätstörningar har mer riskbruk och fler alkoholrelaterade problem – även efter tillfrisknandet, säger Linda Mustelin.

Teorierna om vad som orsakar sambandet är flera.

– Möjliga mekanismer skulle kunna vara att det handlar om speciella personlighetsdrag; impulsivitet förknippas med både beroende och ätstörningar, till exempel. Det kan också handla om neurobiologi; gemensamma neurokemiska mekanismer kan ligga bakom, säger hon.

Även trauma eller posttraumatiskt stressyndrom kan leda till både ätstörningar och alkoholberoende.

– Då kan det handla om självmedicinering av kraftig ångest. Det kan också vara så att samma individer som njuter mer av mat också gör det av alkohol. Individer är olika och orsakerna bakom likaså, men klart är att kvinnor med ätstörningar har större risk för beroende och riskbruk, säger hon.

KBT används som behandling för båda tillstånden, men så vitt Linda Mustelin känner till är det inte vanligt att man behandlar båda samtidigt.

Vad skulle du önska för de här kvinnorna?

– Man borde fundera på att integrera vården för beroende och ätstörningar, men man måste också forska på vilka vårdformer som skulle kunna fungera. Viktigast är att komma ihåg att fråga om ätstörningar när man möter kvinnor med beroende. Och även att fråga om beroende när man möter kvinnor med ätstörningar, säger hon.

Gäller samma sak för män och ätstörningar?

– Forskning på män har fått mindre uppmärksamhet, men män som hetsäter har ofta beroendeproblematik, säger hon.

Louise Adermark, docent från Göteborgs universitet föreläser sedan om *samsjuklighet mellan alkohol- och nikotinberoende*. Hon konstaterar att alkohol är 10–14 gånger vanligare hos rökare och dessutom att:

”När man druckit någon öl blir man väldigt sugen på att röka.”

Skälet är att alkohol aktiverar nikotinreceptorerna och effekten av alkohol förstärks av tobak. Nya studier visar att nikotin verkar förändra belöningsvärdet av alkohol. De båda drogerna förstärker varandras effekter.

Hon berättar om sina senaste data som visar att upprepade tillförsel av nikotin till råttor ger förändringar i belöningsrelaterade områden i hjärnan och förändrar beteenden hos djuren upp till 7 månader. Framför allt gäller det råttor som får nikotin som unga. Fynden kan hjälpa oss att förstå varför en person blir beroende av nikotin och varför det är svårt att sluta.

Markus Heilig är professor vid Linköpings universitet och chef för Centrum för social och affektiv neurovetenskap, CSAN. Han börjar med att byta ämne på sitt föredrag till *Posttraumatiskt stressyndrom, PTSD, och samsjuklighet med beroende*.

Enligt Markus Heilig är posttraumatiskt stressyndrom en riskfaktor för beroende.

Posttraumatiskt stressyndrom kan drabba personer som varit utsatta för svår stress. Markus Heilig berättar att det är ovanligare att drabbas efter att ha varit med om en naturkatastrof än när våra medmänniskor gör oss illa och vill oss illa.

– Män som varit ute i krig och kvinnor som varit med om sexuella övergrepp eller våldtäkt drabbas ofta av posttraumatiskt stressyndrom, säger han.

Mer än en tredjedel blir inte friska och omkring hälften utvecklar ett beroende, oftast av alkohol.

– Det är vanligare än folk tror med samsjuklighet hos patienter med PTSD. Och beroende hör till de starkaste negativa prognostiska faktorerna. Därför är det viktigt att få bukt med patienternas beroendeproblem, säger han.

Posttraumatiskt stressyndrom är en sjukdom som påverkas av rädslopåslag. Vissa rädslor är nedärvda, men inte alltid så rationella i vårt moderna samhälle.

– Amygdala är centrum för nedärvda rädslor, och för att lära oss att reagera på nya faror. När man visar arga ansikten för patienter med PTSD ökar aktiviteten i amygdala mer än hos personer utan PTSD, säger Markus Heilig.

Irrationella rädslor vill man inte bära på, men är inte alltid så lätta att arbeta bort.

– När ett rädslominnesspår en gång har lagts verkar det inte försvinna. Istället lär vi in ett nytt minnesspår som lägger sig över det gamla, säger han.

Metodiken har två begränsningar.

– Den ena är att det är en långsam process och det andra att det är miljöberoende. I klinisk praktik krävs det därför att man försöker lära in det nya i så många olika miljöer som möjligt, säger han.

Råttförsök visar att den som är beroende av alkohol får en högre motivation att dricka vid stress.

– För råttor som inte är beroende ökar inte konsumtionen vid stress, men för råttor som är beroende ökar konsumtionen dramatiskt och det håller i sig en tid efter stressen, säger Markus Heilig.

Förmågan att släcka ut rädslor blir starkt nedsatt av alkohol. Det verkar ha att göra med det kroppsegna cannabinoida systemet och cannabinoidreceptor-1. Möss som saknar sådan receptor blir aldrig av med sina rädslominnen.

”När PTSD och alkohol uppträder tillsammans uppstår en ond cirkel som är mycket svår att bryta.”

CB1-receptorn är starkt nedreglerad hos alkoholberoende, vilket gör det svårt att behandla PTSD.

– Om patienterna kommer till psykiatrin får de höra att de först måste bli av med sitt beroende, men det blir de inte, säger han.

Istället måste problemen behandlas tillsammans. En pilotstudie visar lovande resultat för att få fram ett läkemedel som kan hjälpa till.

Vad hoppas du att den här forskningen ska leda till?

– Jag hoppas och tror att det ska leda till att vi kan utveckla läkemedel som ger en effektivare behandling än bara beteendebehandling, säger Markus Heilig.

En annan utmaning är droger och ADHD. Bo Söderpalm, professor vid Göteborgs universitet och Mats Johnson, chefsläkare för neuropsykiatriska barnkliniken vid Göteborgs universitet för ett samtal om frågan.

– För 10–15 år sedan fanns det ganska mycket rädsla hos föräldrar för att behandla sina barn med ”knark”. Idag tycker jag att kunskapen är större och attityden annorlunda. Studier visar att behandling med ADHD-läkemedel inte ökar risken för missbruk, säger Mats Johnson.

Men ADHD i sig ökar risken för missbruk.

– Åtminstone för patienter med stora beteendestörningar, säger Mats Johnson.

Mats Johnson.

Han hävdar att det finns mycket att vinna på att medicinera patienter med ADHD.

– Men medicinering enbart räcker inte. De behöver också ordentligt stöd. Då minskar de också sitt missbruk rejält, säger han.

– Många patienter som inte längre får medicin börjar röka cannabis istället, säger Bo Söderpalm.

Mats Johnson instämmer.

– Många använder droger för självmedicinering. En del gör det för att de har problem med impulskontroll och annat, men de flesta försöker bara hitta ett sätt att må bra, säger Mats Johnson.

”Vi har mycket att vinna på att medicinera ADHD.”

De flesta använder cannabis eller amfetamin när de självmedicinerar.

– Cannabis använder de ofta på kvällen för då ”stannar tankarna” så de kan somna, säger Bo Söderpalm.

Bo Söderpalm tycker att utredningarna av ADHD-patienter tar för lång tid.

– Jag blir väldigt frustrerad när jag träffar patienter som är väldigt typiska och ändå måste lägga 30 timmar på en utredning. Det borde finnas förenklade utredningar, säger han.

Bo Söderpalm och Mats Johnson är eniga om att behandling av ADHD skyddar mot missbruk. De som fått behandling som barn klarar skolan bättre, fungerar bättre på arbetet och mår bättre.

Men de som redan hamnat i beroende har svårt att få hjälp med sin ADHD.

– Vissa ställen kräver tre eller sex månaders drogfrihet innan de kan få medicin. Det funkar inte. De kan inte vänta så länge, säger Bo Söderpalm.

Förra årets huvudtema var spelberoende. Även i år finns ämnet med som en programpunkt. Ulla Romild, utredare på Folkhälsomyndigheten talar om sambandet mellan spelberoende och riskfyllt alkoholbruk.

Hon berättar att spelberoende numera är tydligare kopplat till substansbruk. Det kommer också att tas med i missbrukslagstiftningen.

När spelproblemen ökar, ökar alkoholbruket. Omkring 40 procent av personerna med spelproblem dricker riskabla mängder alkohol. Män har ungefär dubbelt så stora problem som kvinnor. Att bo i storstad och ha gymnasieexamen som högsta utbildning är andra riskfaktorer. Invandrade personer har större risk för spelberoende, medan infödda svenskar har större risk för alkoholberoende.

I lunchpausen dyker Martin Kåberg upp. Han finns på sprututbytesprogrammet i Stockholm och är doktorand på KI och ska tala om en helt annan form av dubbeldiagnos: *beroende och hepatit C*.

– Jag forskar på grupper som injicerar. Det är en preventiv verksamhet som syftar till att minska spridningen av blodsmitta. Men det handlar inte bara om att byta sprutor. Det är mycket provtagning och vaccinationer och man kan också få behandling för HIV.

Martin Kåberg.

Han hoppas att lagförslaget som ska sänka åldersgränsen för att få delta i sprututbytesprogrammet ska gå igenom.

– Då sänks åldern från 20 till 18. Det vore bra. De som kommer till mottagningen får bättre hälsa och livskvalitet. De får möjlighet att träffa tandläkare och barnmorska, till exempel, säger han.

Under sin föreläsning berättar han att WHO har som mål att eliminera hepatit B och C till 2030.

– 85 procent av alla nya fall av hepatit C kommer i gruppen injektionsmissbrukare, säger han.

Enligt Martin Kåberg har 82 procent av alla injektionsmissbrukare stött på viruset.

– Det betyder inte att de behöver vara infekterade. En del blir aldrig sjuka, och andra läker ut infektionen. Då kan de bli smittade igen, säger han.

Ett problem är att beroendevården har dålig kompetens på infektionsområdet.

– Och på infektionsklinikerna vet man lite om beroende, säger han.

”Ju sjukare lever desto svårare att behandla.”

– Därför är det viktigt att få in smittade personer i behandling tidigt. För det krävs tester. Självrapportering är inte tillförlitligt. 99 procent av dem som säger att de är smittade är, eller har varit det, men 32 procent av dem som inte tror att de har, eller har haft, hepatit har fel och 24 procent är fortfarande smittsamma, säger han.

Kvinnor smittas efter i genomsnitt två års injektionsmissbruk, män efter fyra.

– Kvinnor startar sitt missbruk tillsammans med äldre män som redan missbrukar. Dessutom är de längst ner i hierarkin och när sprutan går runt får kvinnorna sist, säger han.

Så många som 38 procent återsmittas varje år. Är det då att kasta pengar i sjön att behandla aktiva narkomaner?

– Ju fler smittade desto svårare att komma åt problemet. I Sverige har vi många smittade och en stor utmaning. Ska man lyckas måste man behandla många och räkna med att många blir återsmittade, säger han.

”Nu finns det superbra mediciner mot hepatit.”

De nya preparaten är dyra, men sedan 2014 är de förstahandspreparat.

– Det är nästan oetiskt att behandla med andra preparat när de nya är så bra med få biverkningar, säger Martin Kåberg.

Efter föreläsningen ledde Nitya Jayaram Lindström ett panelsamtal med samtliga föreläsare.

Några spridda citat:

”Det borde fungera att gå upp i doser och få en kombinerad substitutions och ADHD-behandling.” Bo Söderpalm.

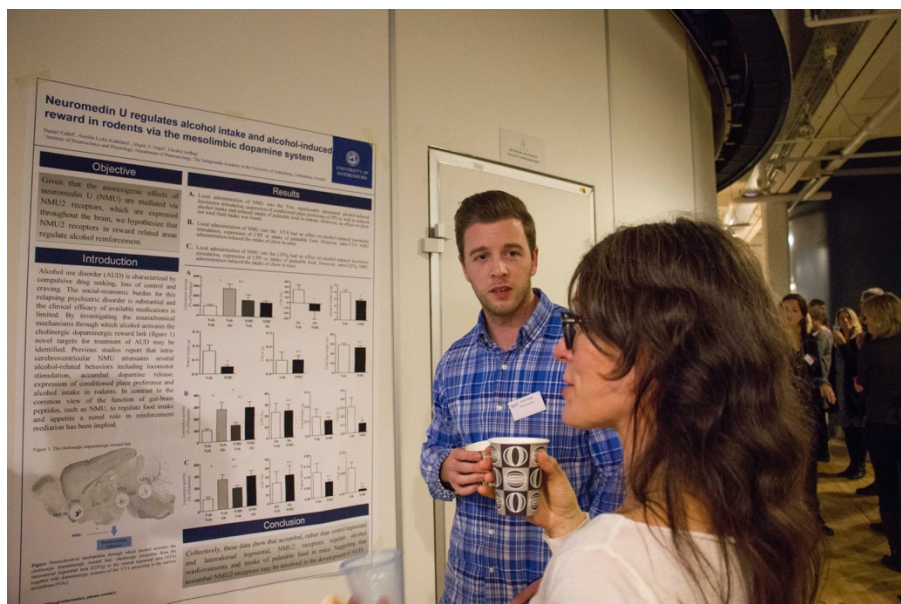
”Spelberoende ska skrivas in i både socialtjänstlagen och missbrukslagstiftningen.”
Ulla Romild.

”Patienter kan idag gå in i LARO-behandling (läkemedelsassisterad rehabilitering för opiatberoende) som förväntas vara livslång utan att en utredning görs av helheten.”
Bo Söderpalm.

”De sjukaste får mest vård samtidigt är vård är en prediktor för dåligt utfall. Vi prickar rätt, men gör fel.” Kent Nilsson.

”Kvinnor och män reagerar olika på nikotin. Hos män går belöningssystemet igång, medan hos kvinnor minskar ångest och stress.” Louise Adermark.

Under kaffepausen blir det tillfälle att titta på posterutställningar som beskriver ny forskning.

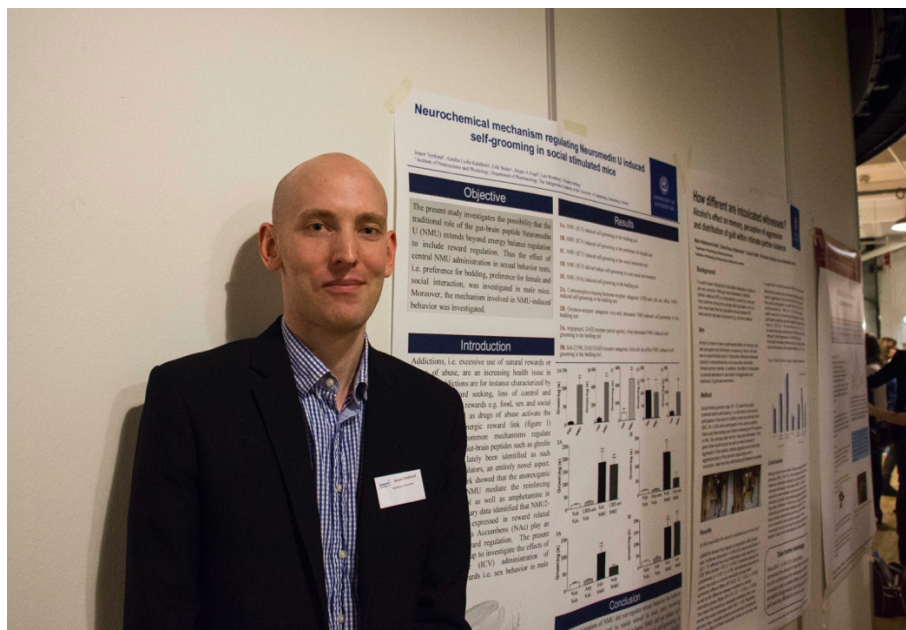
Daniel Vallöf presenterar sin forskning på en poster i utställningen.

Vid den första postern står Daniel Vallöf från Göteborgs universitet.

– Vi har tittat på en anorektisk peptid – ett aptitreglerande hormon – och om den har någon inverkan på alkohol. Den blockerar olika effekter av alkohol, säger han.

Han är mycket nöjd med dagen så här långt.

– Det är en jättebra konferens. Jag var med förra året också och tycker det är spännande att höra om det kliniska arbetet, säger han.

Jesper Vestlund har studerat hur hormoner påverkar belöningssystemet.

Även vid nästa poster står en representant för Göteborgs universitet, Jesper Vestlund.

– Jag har tittat på hur hormoner som frisätts från mag-tarmsystemet påverkar belöningssystemet och beteende hos djur, säger han.

Malin Hildebrand Karlén studerar alkoholpåverkade vittnens uppfattningsförmåga.

Vid postern intill står Malin Hildebrand Karlén, även hon från Göteborgs universitet.

– Vi har studerat hur alkohol påverkar hur vittnen uppfattar aggression och skuld. Det visar sig att påverkade vittnen minns lika bra, men att de uppfattar neutralt tal mer aggressivt, medan de uppfattar verklig aggression mindre allvarlig. De fördelar också skulden mer jämnt mellan offer och gärningsman, säger hon.

Traditionsenligt delas också Bertil Göransson-stipendiet ut under konferensen. I år är det Lotfi Khemiri, doktorand vid Karolinska institutet, som forskar om

hjärnförändringar av alkohol som får motta stipendiet av Hanne Tønnesen, professor vid kliniskt centrum för förebyggande vård.

– Stipendiet ska jag bland annat använda för att åka till en konferens i Paris och presentera min forskning, säger Lotfi Khemiri.

Han exemplifierar sin forskning med en fallbeskrivning.

– En 45-årig man som varit inne på avgiftning och skulle flyttas till ett behandlingshem skulle bara hem och hämta sin resväska. På vägen hem bestämmer han sig istället för att ett återfall. Hur fungerar hjärnan när han kan fatta ett så irrationellt beslut? Blodflödet i hjärnan är sämre och delar av hjärnan helt utslagna efter långvarigt alkoholbruk, säger han.

Dagens sista punkt är nya doktorsavhandlingar.

Malin Hildebrand Karlén presenterar sin avhandling om *Alkoholpåverkade vittnen i nära relationer*, Andrea de Bejczy sin om *Ny farmakologisk behandling för alkoholberoende*, Andrea Capusan sin om *Arv- och miljöfaktorers påverkan på ADHD och samsjuklighet*, och slutligen presenterade Jonas Berge sin avhandling om *droganvändning hos ungdomar och unga vuxna – föräldrars och kompisars roll för tidig debut*.

Efter den första intensiva dagen är deltagarna trötta men nöjda.

Johanna Gripenberg och Tobias Elgán är nöjda med dagen.

– Det var spännande att träffa alla och få höra vad de gör i olika delar av landet, säger Johanna Gripenberg, chef för STAD (Stockholm förebygger alkohol- och drogproblem).

Hon får medhålla av sin kollega.

– Det var intressant att höra om vilka utmaningar man står inför med samsjuklighet. Märkligt att det ska vara så svårt med samverkan, säger Tobias Elgán, forskare på STAD som just nu håller på med en studie av effekten av en metod för samordnad individuell planering när en person behöver vård från olika instanser.

Även Jonas Boëthius, psykiatriker från Dalarna är nöjd med konferensen så här långt.

– Det här är min första SAD-konferens. Det är jättekul att vara här. Dagens höjdpunkt var för mig paneldiskussionen. Den gav en bra inblick i klinisk vardag, säger han.

Jonas Boëthius deltar för första gången.

Var ska en kväll i Norrköping tillbringas om inte på SMHI? Efter en mycket spännande och intressant, men ganska dyster, föreläsning av Patric Samuelsson om klimatförändringar och vad som krävs för att vi ska hejda temperaturökningen, fick konferensdeltagarna besöka själva hjärtat i anläggningen där väderprognoser görs och direktsänds i radio.

Middagen serverades i SMHI:s personalmatsal som, enligt vissa, är Sveriges bästa. Under middagen delades pris ut för bästa poster. Lisa Ulenius fick motta priset för bästa prekliniska och Sara Wallhed Finn för bästa kliniska poster. Priset var ett diplom, en liten stipendiesumma och möjlighet att välja två böcker från SAD-författarnas bokbord.

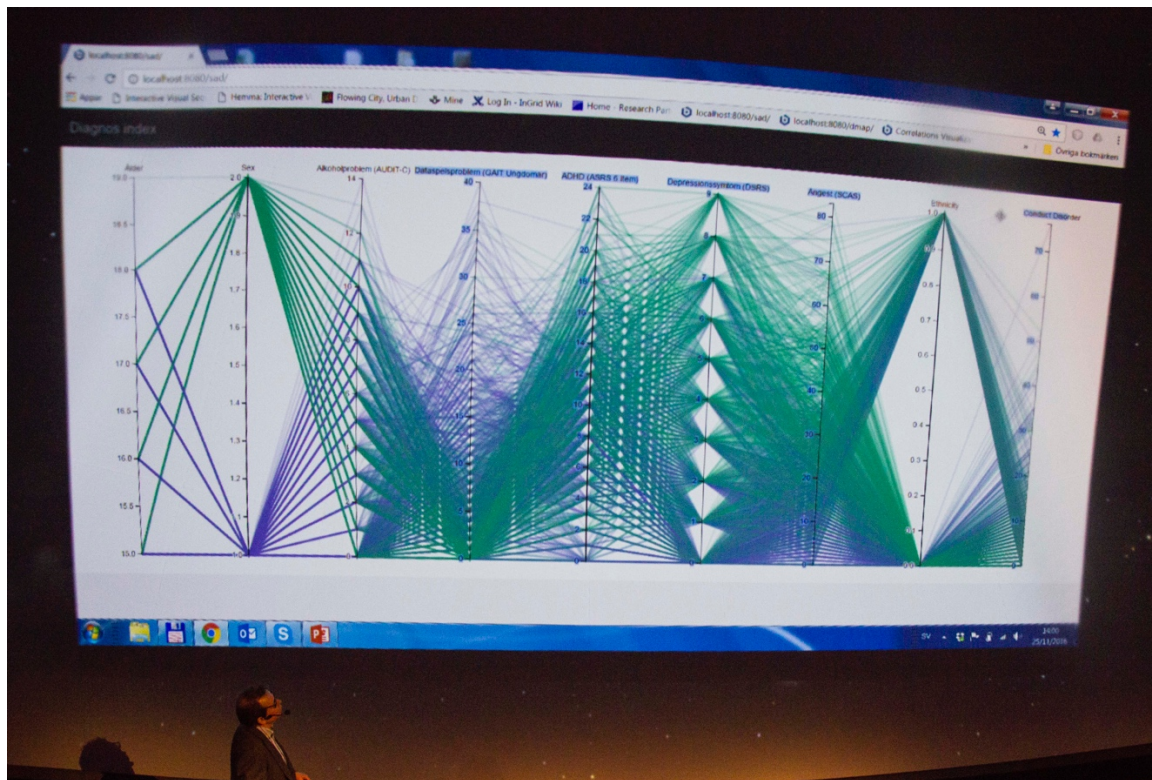
Andra konferensdagen byttes Arbetets museum ut mot Norrköpings visualiseringscenter.

För första gången hölls föreläsningar av SAD:s sponsorer och samarbetsparter. Björn Lundqvist, ansvarig för Systembolagets forskningsstöd, berättade om bolagets samhällsuppdrag, vision och på vilket sätt de stöttar alkoholforskningen.

Anna Raninen, chef för kommunikation och samverkan på Centraförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN, delade med sig av tips på strategier för att väcka intresse och nå ut med forskning.

Peter Gillberg, medicinsk chef på läkemedelsföretaget Shire Nordics, berättade om deras forskning och att deras nisch är ovanliga sjukdomar för vilka läkemedel saknas.

Konferensens sista pass var en höjdpunkt och en riktig aha-upplevelse. I den spektakulära visualiseringsanläggningen fick deltagarna göra en resa till mars guidade av centrets chef Anders Ynnerman, professor i vetenskaplig visualisering.

När Kent Nilssons forskning visualiseras ser man tydligt var sambanden är starka.

Sedan fick deltagarna en demonstration av hur visualisering kan användas som hjälpmedel i forskningen.

Anna Fugelstad, forskare som arbetar med Toxreg, ett register över dödsfall orsakade av förgiftning, på Karolinska institutet och Kent Nilsson, professor vid Centrum för klinisk forskning i Västerås som forskar på ungdomar och deras drogvanor, hade bidragit med data som Visualiseringscenter bearbetat.

Anna Fugelstads data presenterades på en Sverigekarta där samtliga platser för dödsfall i förgiftning placerats ut. När de geografiska placeringarna blir synliga blir det tydligt var problemen är som störst. Med hjälp av ett tidsreglage kan man se förändringar över tid. Genom att komplettera med andra data kan man snabbt få en överblick om det finns särskilda risker i ett visst område, till exempel läckage av substitutionspreparat från någon mottagning.

Kent Nilssons forskning innehåller mängder av uppgifter om de ungdomar som ingår i hans studie. Genom att välja att visa sambanden mellan olika data i tre eller fyrdimensionella grafer, där varje individ motsvaras av ett streck får man snabbt en överblick över var sambanden är som störst. Här behövs inga verktyg – det räcker att med blotta ögat se var strecken ligger tätast.

– I stället för att titta i korrelationstabeller kan jag sitta här och dra och släppa, säger han förtjust.

Visualisering leder tanken till sätt att presentera forskning, men demonstrationen visar tydligt att visualisering också kan användas som hjälpmedel i arbetet.

Några av de färskare medlemmarna i SAD sitter tillsammans vid den avslutande lunchen. De har blandade synpunkter på konferensdagarna.

Sara Larsson, Lisa Ulenius, Emma Pagels Mårdhed och Julia Morud ger både ris och ros till konferensdagarna.

– Det har varit intressant, men väldigt mycket kliniskt fokus med tanke på att det ska vara blandat. Det är viktigt att tänka på jämvikten framöver. Å andra sidan är det bra att man får möta andra discipliner, säger Lisa Ulenius, från Göteborgs universitet och får medhåll av Julia Morud, också från Göteborg.

Sara Larsson är glad att ha fått vara med på konferensen.

– Det var kul att få en inbjudan och få träffa folk från andra delar av landet och från olika discipliner, säger hon.

Forskarkonferensens största sponsor är Systembolaget. De stöttar forskningen även på andra sätt.

– Vi delfinansierar en professur i Lund, avsätter medel till forskning som årligen fördelas genom ett fristående alkoholforskningsråd och delar ut ett resestipendium. Vi bjuder också in forskare och andra till en årlig konferens och i samband med vårt jubileum förra året inrättade vi ett kunskapspris, säger Björn Lundqvist, forskningsansvarig på Systembolaget.

Björn Lundqvist deltog för första gången, men kommer gärna igen.

Varför är det så viktigt för Systembolaget att stötta alkoholforskningen?

– Systembolaget har ett samhällsuppdrag att informera om alkoholens risker. Den informationen måste ha en bra bas och då är det nödvändigt med goda relationer till forskningen. och i samband med vårt jubileum förra året inrättade vi ett kunskapspris, säger han.

Han har intrycket att alkoholforskningen har svårt att få finansiering.

– Genom vårt bidrag kanske fler forskare kan lockas till området och då har vi ju bidragit till att höja kunskapsnivån, säger han.

En av SAD:s första ordförande var Jörgen Engel, senior professor vid Göteborgs universitet som försöker delta i SAD:s forskarkonferenser så ofta han kan.

– Från början var vi inte fler än 15–20 stycken. Nu har det blivit större och mer intensivt. Det var vår målsättning från början att vara en samlingspunkt för alkoholforskare. Det fanns ju inga samlande organisationer då, säger han.

Och att bli en samlingspunkt har SAD verkligen lyckats med. Konferensen lockade i år drygt 80 deltagare från hela landet. Här träffas äldre och yngre, nya och mer erfarna forskare från olika discipliner, och även en del kliniker och kommunikatörer.

Frans Schlyter, Nitya Jayaram Lindström och Annika Thorsell är nöjda med konferensen.

Frans Schlyter och Annika Thorsell, som stått för arrangemanget, är nöjda efteråt.

– Jag är mycket nöjd. Allt har gått som det var tänkt, inget har krånglat, säger Frans Schlyter.

Även SAD:s ordförande Nitya Jayaram Lindström är nöjd.

– Jag är supernöjd. Det har varit fantastiska dagar. Temat är viktigt, dubbeldiagnoser är en extrem klinisk utmaning, säger hon.

När deltagarna ger sig av hemåt kan de se fram emot nästa konferens som kommer att hållas i Göteborg vid ungefär samma tid som i år. Datum meddelas senare.